

**იბნ ჰაუკალის თხზულებაში მოცემული
გვიანდელი ჩანართები საქართველოს/
ქართველების შესახებ
LATE INSERTIONS ABOUT GEORGIA/
GEORGIANS GIVEN IN IBN HAWQAL'S BOOK**

**ომიკო ეჯიბია
Omiko Ejibia**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: იბნ ჰაუკალი, შუა საუკუნეები, ცნობები
საქართველოს შესახებ, ალ-ქურჯ

Keywords: Ibn Hawqali, Middle Ages, References about Georgia, al-Kurj

იბნ ჰაუკალი მეათე საუკუნის არაბი გეოგრაფი და მოგზაური იყო, რომელმაც 977 წელს დაასრულა თავისი გეოგრაფიული ნაშრომი „სურათუ ალ-‘არდ“ (დედამიწის სურათი). ამ თხზულებაში მოთხრობილია თბილისის შესახებ, სადაც ავტორი მიუწვევიათ ქალაქის ყადთან და ამირასთან. იგი ასევე იმყოფებოდა სიცილიაზე, პალერმოში, სადაც ბევრად უფრო უცხოდ გრძნობს თავს, ვიდრე თუნდაც თბილისში. თუმცაღა, მისი ვიზიტისას ორივე ტერიტორია ისლამის ტერიტორიად (Dar-al-Islam) ითვლებოდა. საინტერესოა, რომ გარდა უშუალოდ იბნ ჰაუკალის თანადროული ცნობებისა, რომელთა თვითმხილველიც ავტორი იყო, მისი თხზულების ჯ. კრამერისისეულ რედაქციაში მოხვდა ასევე გვიანდელი ცნობებიც, რომლებიც მეთორმეტე საუკუნის ამბებს უნდა ეხებოდეს. აღნიშნული ცნობების წყაროს კი იბნ ჰაუკალის ერთ-ერთ გვიანდელი ხელნაწერი წარმოადგენს, რომელიც იბნ ჰაუკალისეული ცნობების გარდა შეიცავს მოგვიანებით გადამწერის მიერ გაკეთებულ ჩანარ-თებს.

ნაწილი აღნიშნული ცნობებისა, თბილისის შესახებ, თარგმნა და გამოსცა ე. სიხარულიძემ. თუმცაღა, ტექსტში დარჩა ისეთი ადგილები, რომლებშიც ასევე საუბარია ქართველებზე/საქართველოზე და დღემდე არ ყოფილა სათანადო ყურადღების ობიექტი. ამასთან, ამ ცნობებმა შესაძლოა დააზუსტონ ან მოგვცენ ახალი ინტერპრეტაცია ე. სიხარულიძის თუ სხვათა მიერ გამოთქმული ზოგიერთი მოსაზრების და უკვე არსებული ცნობების გარშემო. ცნობები არ არის ვრცელი და ძირითადად ეხება ქართველების მეზობლობას ბარდავთან და დვინთან.

მოხსენებაში წარმოდგენილი ცნობები საქართველოს/ქართველების შესახებ აქამდე არ ყოფილა ასე სრულად წარმოდგენილი და, შესაბამისად, წარმოადგენს ერთგვარ სიახლეს. ნაშრომის მიზანი არ არის იბნ ჰაუკალის სრული ტექსტისა თუ ცნობების წარმოჩენა, არამედ იმ კონკრეტული გვიანდელი ჩანართებისა, რომლებიც სავარაუდოდ მეთორმეტე საუკუნეში ჩაამატა გადამწერმა.

ლიტერატურა:

- სიხარულიძე, ე. (1976) იბნ ჰაუკალი თბილისის შესახებ. საქართველოს ისტორიის აღმოსავლური მასალები, წიგნი I, „მეცნიერება“, თბილისი.
- სიხარულიძე, ე. (1985) აღ-ფარიკი საქართველოში, კრ.: სემიტოლოგიური ძიებანი II, თბილისი.
- كاتبة صرلة رسل، حو قن بال، راد م كتبة ل حة، ب و ر ي، იბნ ჰაუკალი, (1992) დედამიწის სურათი, „აღ-ჰაიათ“, ბეირუთი.
- Abu Ishak Al-Farisi Al-Istakhri, (1927) Via Regnorum, Descriptio Ditionis Moslemicae, Bibliotheca Geogrphicorum Arabicorum, Ed. M.J. De Goeje, Lugduni Batavorum, Laden, E.J. Brill
- Arabe 2214, Folio 34r (<https://gallica.bnf.fr>)

Muḥammad Abū'l-Qāsim Ibn Ḥawqal al-Naṣībī was a 10th-century Arab geographer who completed his geographical work “Ṣūrat al-'Ard” (Picture of the Earth) in 977. This work discusses Tbilisi, where the author was invited to the city of Qadi and Amira. He also visited Sicily, Palermo, where Ibn Haukal felt much more foreign than even in Tbilisi. However, during his visit both of the areas were considered as Dar-al-Islam (territory of Islam). Interestingly, in addition to Ibn Hawqal's contemporaneous references, of which he was an eyewitness, the edition was done by J. Kramers also included later references, which is considered to be concerned from the period from the twelfth century. The source of these references is one of the later manuscripts of Ibn Hawqal, which, in addition to the references of Ibn Hawqal, contains inserts made later by the copyist. Part of the mentioned information about Tbilisi was translated and published by E. Sikharulidze. However, there are places in the main text that also speak of Georgians/ Georgia and it has not been the object of proper attention till today. Although, these references may clarify or give us a new interpretation of some of the views expressed by E. Sikharulidze or around other references. The information is not extensive and mainly refers to the neighbors of Georgia- Barda and Dvin.

The information about Georgia / Georgians discussed in the paper has not been so fully presented so far and is, therefore, a novelty. The purpose of the paper is not to present the full text or references of Ibn Hawqal, but rather of those specific late inserts which were probably added by the copyist in the twelfth century.

References:

- Sikharulidze, E. (1976), Ibn Haukali Tbilisis shesakheb,[Ibn Hawqal about Tbilisi], Sakartvelos istoriis aghmosavluri masalebi, tsigni 1, „Metsniereba“, Tbilisi.
- Sikharulidze, E. (1985), al-Pariki sakartveloshi [Al-Parik in Georgia], in: semitologiuri dziebani II, Tbilisi, pp. 83-90
- توريب، ةايحل ةبتك م راد، لقوح نبال، ضرال ةروص باتك (1992), Ibn Hawqal, Picture of the Earth, al-Hayat, Beirut.
- Abu Ishak Al-Farisi Al-Istakhri, (1927) Via Regnorum, Descriptio Ditionis Moslemicae, Bibliotheca Geographorum Arabicorum, Ed. M.J. De Goeje, Lugduni Batavorum, Laden, E.J. Brill
- Arabe 2214, Folio 34r (<https://gallica.bnf.fr>)

ლახმიდების დედაქალაქი ალ-ჰირა
AL-HIRA, THE CAPITAL OF THE LAKHMIDS

ვახტანგ თევდორაძე
Vakhtang Tevdoradze

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Akaki Tsereteli State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ალ-ჰირა, ლახმიდები, იბადი, ენა, რელიგია
Keywords: Al-Hira, Lakhmids, Ibad, Language, Religion